rilir; bunlar kralın gösterdiği biçimde davranacaklardır. Emirlere kesinlikle uyulacak, uymayan eskiden de olduğu gibi cezalandırılacaktır. Veliahtın aklını çelmek için başkaları ile ilgili suçlamalarda bulunmak ve bazı kent yaşlılarının devlet işlerine karışmaları yasaklanmıştır. Böyle davranışların iyi sonuçlar getirmediğine, Hattuşili'nin bir başka oğlu olan Huzziya örnektir; bir zamanlar o da, yöneticisi bulunduğu Tappaşanda kenti yaşlılarının kışkırtması ile babasına başkaldırmış ve bu nedenle görevinden alınmıştı. Bu isyan ülkede kargaşalıklar yaratmış, bu arada kralın kızlarından biri de kendi oğlunu tahta varis yapmak için entrikalara girişmişti. Bu isyan da bastırılmış, prenses de enterne edilmişti. Ülkenin büyükleri de düzenli yaşamalıdır, yoksa ülke karışır. Hattuşili'nin büyükbabası (adı verilmemekle beraber Puşarruma olabileceği, aşağıda değineceğimiz kurban listelerine dayanılarak ileri sürülmektedir), yine Labarna adlı bir prensi veliaht ilan etmişse de, ileri gelenler Papahdilmah'ı tahta çıkarmışlar ve ülke kötü durumlara düşmüştü. Kralın vasiyeti tutulmalı ve her ay Murşili'ye okunarak, iyice belletilmelidir. Tanrılara saygılı olunmalı, günah işlemekten kaçınılmalı, gereğinde pankuş'un fikrine başvurulmalıdır. Hattuşili'nin vasiyetnamesi, karısı Haştayar'a hitaben şu sözlerle sona ermektedir: **Cesedimi geleneklere uygun biçimde yıka; beni kollarına al ve kollarında toprağa ver!**

Hattuşili'nin diğer belgesi, daha çok askeri icraatının anlatıldığı, yine çift-dilli olarak kaleme alınmış ve 1957 yılında Boğazköy kazılarında ortaya çıkarılmış bir tablettir. Bu belgenin başlangıç bölümünde Hattuşili kendisini şöyle tanıtmaktadır: **Hattuşili, büyük Kral, Hattuşa kralı, Kuşşarlı adam.** Bu sözler Kuşşar kralı Anitta ile Hitit kral ailesinin bağlantısını, artık kuşkuya hiç yer bırakmayacak biçimde gözler önüne sermektedir. Ne yazık ki eldeki belgeler, Anitta ile Hattuşili arasında geçen dönemde neler olup bittiğini bize daha açık anlatacak kadar fazla değildir. Ancak, Hattuşili'nin ilk metninde sözü edilen tarihsel **geriye bakışlar**, devletin ilk kuruluş yıllarında tahta geçmiş kişileri ve çıkan karışıklıkları, tam kronolojik bir sıra içinde olmasa da, belirtmektedir. Hitit dinsel inançlarına göre, öldükten sonra tanrı olan krallar için yapılacak kurbanları düzenleyen **kurban listeleri** olarak nitelediğimiz belgeler de bu konuda fazla yardımcı olmamaktadır. Bunlarda Hattuşili'ye değin Kantuzili, Tuthaliya, Puşarruma ve Pawahtelmah adları görülmektedir. Bu adlardan Pawahtelmah ile yukarıdaki belgede geçen Papahdilmah aynı olduğuna göre, Kuşşar soylu Hitit kralı sülalesini gerilere doğru götürmek ve yaklaşık olarak İÖ 1650-1620 arasına tarihlenen 1.Hattuşili ile Anitta (yak. İÖ 1750) arasındaki boşluğu kısmen doldurmak olası görülmektedir. Böylece, Anadolu'ya sonradan göç eden Hint-Avrupalı Hititler'in hangi aşamalardan geçtikten sonra bir sülale kurdukları ve yerel krallıkları yavaş yavaş kendilerine bağlayarak merkezi otoriteyi güçlendirdikleri, yazılı belgelerden sağlanan bilgilerin mozayik taşları gibi yan yana getirilmesiyle, ana çizgileriyle de olsa, gözler önüne serilmektedir.

6. ESKİ HİTİT DEVLETİ'NİN KURULUŞU: 1. HATTUŞİLİ

Devletleri ilk kuruldukları andaki sınırları dışına iten, başka topraklar üzerinde yayılmaya zorlayan etkenlerin başlıcası, büyük imparatorluklar kurma, daha büyük alanları ve daha kalabalık toplumları egemenlik altına alma gibi tutkuların yanında, hiç kuşkusuz ekonomik faktörlerdir. Devlet, ekonomik, askeri, dinsel ve sosyal her alanda örgütlenme demektir. Bu örgütlemeyi yapabilmek ve yürütebilmek ise, tümüyle ekonomik güce dayanır. Tanrılara düzenli kurbanlar adanmasından, kentlerde savunma sistemleri inşa edilmesine değin her şey, devletin maddi varlığı ile orantılı olarak gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan, Hitit Devleti de kuruluş evresini tamamlar tamamlamaz, ekonomik gücünü artırmak için zengin alanlara yönelik bir genişleme siyaseti izlemeğe başlamıştır. 1. Hattuşili'nin önceki bölümde sözünü ettiğimiz çift - dilli olan ve askeri icraatını konu alan belgesi, bu siyasetin ana ilkelerini saptamaktadır.

1. Hattuşili'nin bu belgesine göre ilk seferler güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi'ne düzenlenmiştir. Bu alandaki en büyük başarı, Alalah kentinin alınmasıdır. Bugün Hatay ilindeki Tell Açana olan Alalah, Kuzey Suriye kapılarının kilidi durumundaydı. Bu kentin düşmesi ile beraber, daha güneydeki alanlar Hitit kuvvetlerine açılmış oluyordu. Ancak, Anadolu'nun batısı ve Hitit Devleti'nin çekirdeğini oluşturan Kızılırmak kavsi içinde kalan toprakların kuzey ve güneyinde de düşman toplumlar vardı. Belgeden anlaşıldığına göre, 1. Hattuşili güneydoğuya yönelince, Anadolu Yarımadası'nın güneybatısına lokalize edilen Arzawa, Hititler'e karşı gelmiş, bu kez kral o yöne yürümek zorunda kalmıştı. Bu durumda ise, güneydoğuda ele geçirdiği topraklarda kıpırdanmalar başlamış ve Hititler iki ateş arasında kalmışlardı; öyle ki, belgedeki anlatımla **ülkelerin tümü Hititler'den kopmuş, geriye yalnız Hattuşa kalmıştı.** Ancak, Hitit kralı kısa sürede toparlanmayı başarmıştı: **Güneş Tanrıçası, gözdesi Büyük Kralı dizlerine oturttu, onun elinden tuttu ve savaşa onun önünde koştu,** artık kentler birbiri ardından düşüyor, **Büyük Kral bir aslanın pençesiyle yaptığı gibi** ülkeleri yeniyordu. **Altın ve gümüşün ne başı ne sonu vardı, Hattuşa'yı ganimetle doldurdu... aldığı kentlerin tanrılarının altın ve gümüş heykellerini ülkesine getirdi** ve onları kendi tanrı ve tanrıçalarının tapınaklarına koydurdu. Büyük Kral, aldığı ülkelerdeki kadın köleleri de kendi ülkesine getiriyor ve **Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın hizmetine** veriyordu. Hattuşili'nin en büyük başarısı da belgede şu sözlerle anlatılmaktadır: **Fırat Irmağı'nı benden öncekiler hiç geçmemişti. Ben, Büyük Kral, onu yaya geçtim, ordularım da benim ardımdan yaya geçtiler. (Akadlı) Sargon da onu geçip, Hahhu ordusunu yenmişti. Ama, Hahhu'ya kötülük yapmamıştı; kenti ateşe vermemiş, dumanını Gökyüzünün Fırtına Tanrısı'na yükseltmemişti. Fakat ben, Büyük Kral, Haşşu kralını ve Hahhu kralını yendim, kentlerini ateşe verdim ve dumanlarını Gökyüzünün Fırtına Tanrısı'na ve Güneş Tanrısı'na yükselttim ve Hahhu kralını bir yük arabasına koştum!**

Bu metinden de görüldüğü gibi, Hitit genişleme siyaseti öncelikle Kuzey Suriye'ye yönelikti. Önce Alalah, sonra Hahhu ile Haşşu'nun ele geçirilmesi, Hititler'e miktarı hesaplanamıyacak kadar çok altın ve gümüş ile içinde insanlar da olan çeşitli zengin ganimetler sağlamıştı. Aynı metnin başka yerlerinde, Anadolu içindeki düşmanlara karşı yapılan askeri seferlerde kazanılan ganimetler, sadece koyun ve sığır olarak bildirilmektedir. Şu halde, Hitit kralının neden ısrarla güneydoğuyu topraklarına katmak istediğini anlamak güç değildir. İlgi çekici bir başka nokta yenik düşen ülkelere ait tanrı heykellerinin Anadolu'daki tapınaklara taşınmasıdır. Tanrı heykelleri sadece maddi değerleri bakımından götürülmemiştir; eğer böyle olsaydı, bunlar eritilip, başka eşyaların yapımında kullanılırdı. Bunlar, Hititler'in kendi tanrılarına ait tapınaklarda kutsanıyor ve böylelikle Hitit pantheon'u dediğimiz tanrılar topluluğunun birer üyesi oluyorlardı. Bu olay bize, ilerki bölümlerde değineceğimiz gibi, Hititler tarafından kutsanan tanrıların neden fazla olduğunu göstermektedir. Belgedeki diğer önemli bir nokta, Hattuşili'nin Fırat Irmağı'nı geçmekle övünmesidir. Hitit kralı Fırat'ı kendinden önce geçen Akadlı Sargon'dan söz etmektedir. Bu kral, birinci bölümde **Savaş kralı efsanesi** ile ilgili olarak anlattığımız Sargon'dur ve Hattuşili ile arasında 7 yüzyıllık bir zaman vardır. Bu, Hititler'deki tarih bilincini kanıtladığı kadar, Sargon'un bütün Ön Asya'da nasıl yaygın bir efsane kahramanı halini almış olduğunu da göstermektedir.

Hattuşili'nin güneydoğudaki askeri faaliyetleri başka tabletler üzerinde de anlatılmaktadır. Bunlar, gerçi küçük ve kırık parçalar olmasına karşın bu bölgeye Hititler tarafından verilen önemi belirtmeye yeterlidir.

Hitit genişleme siyasetinin uygulanmasının pek kolay olmadığı, toprakların genişlemesi ile birlikte, askeri ve yönetim kademelerinde görev yapanların zaman zaman ihmaller ve yanlışlar yaparak, Hitit çıkarlarına zarar vermeleri yüzünden cezalandırılmalarını konu alan metinlerden belli olmaktadır. Urşu adlı kentin sarılması ve düşmeye

zorlanması sırasında görevlilerin, Hattuşili'ye ihanetleri ve bu gibilerin, düşmanların yandaşları durumunda olan Karkamış, Halpa (bugün Halep) ve Hurriler tarafından nasıl desteklendiği, bir tablette çok açık dile getirilmektedir. Yukarıda ana çizgilerini verdiğimiz ve Hattuşili'nin vasiyetnamesi niteliğini taşıyan belgede, bu kral zamanında iç siyasette de her şeyin iyi gitmediği, tahta geçmek için bazı prens ve prenseslerin dahi komploların içine girdiği, belirgin biçimde ortaya konmaktadır. Ancak bütün zorluklara karşın, devletin esasları ve özellikle dış siyasetinin ilkeleri Hattuşili döneminde saptanmış oluyordu.

7. BAŞARILI BİR KRAL: 1. MURŞİLİ

Hattuşili'nin hasta yatağında, Kuşşar kentinde bir vasiyetname yazdırdığını bilmekle beraber, ölüm nedenini öğrenemiyoruz. Ancak kralın Kuzey Suriye seferlerinden birinde yaralanmış olması, güçlü bir olasılık olarak kabul edilmektedir. Veliaht olarak ilan edilen Murşili'nin bize kalan belgelerinden, Hattuşili'nin gerçekten iyi bir seçim yapmış olduğu ve Murşili'nin dedesi, babası ya da babalığı (ikisi arasındaki akrabalık tam anlaşılamamaktadır) tarafından konmuş **dış siyaset** hedeflerini benimseyerek, bunların *gerçekleştirilmesi yönünde hareket ettiği görülmektedir.* Murşili'nin askeri icraatının ağırlık noktasını 2 kentin alınması oluşturur: Halpa ve Babil. Bunlardan birincisinin, Hattuşili döneminde yayılma siyasetinin ilk hedefi olarak kabul edildiğini biliyoruz. Halep'in Hititler'in egemenliğine girmesi sonucu, Ön Asya'daki kuvvet dengesi bu devletin lehine değişmiş, aynı zamanda ticaret yollarının denetimi de Hititler'in eline geçmiş oluyordu. Aynı zamanda bu kentlerden pek çok ganimet ve tutsak da alınmış, bunlar da Anadolu içlerine taşınmıştı. Kuzey Suriye'nin fethi, Murşili-ye Mezopotamya kapılarını açan en büyük etken olmuştu. Halep düşünce, aynı bölgede egemen olan Hurri kökenli prensler de Hitit ordusu karşısında tutunamayınca, Murşili Fırat'ı izleyerek güneye inmiş ve Babil önlerine varmıştı. Gerçi bu seferin ayrıntıları ile ilgili fazla bilgi sahibi olamıyoruz; daha sonraki Hitit krallarından Telepinu'nun Fermanında bu olay, sadece **sonra Babil'e sefere çıktı ve Babil'i yıktı** sözleriyle anlatılır. Ancak bir Babil tabletinde bu olayla ilgili görünen kısa bir not sayesinde Babil seferinin tarihi de saptanmaktadır. **Samsuditana zamanında Hititli, Akad ülkesine (= Orta Mezopotamya) yürüdü** biçimindeki bu anlatım, Murşili'nin kimin çağdaşı olduğunu öğrenmemize yardım etmekte ve bu koşutluktan, Babil'in İÖ 1594 yılında fethedilmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır. Babil'in Hatti ülkesine olan uzaklığı ve her iki bölgenin birbirine bağlandığı yolların askeri yönden denetiminin güçlüğü düşünülecek olursa, aslında bu seferin Orta Mezopotamya'ya değin uzanan bütün alanların Hitit İmparatorluğu'na sürekli olarak kazandırılması amacı ile yapılmadığı anlaşılır. Bu seferler, Hatti ülkesine pek çok ganimet yanında, belki ondan da çok ün kazandırmış, Hititler'in kendilerini **büyük devletler** arasında Ön Asya toplumlarına kabul ettirmelerini sağlamıştır. Murşili'nin Babil seferinden herhalde en karlı çıkan, 150 yıllık Hammurabi sülalesinin Hitit istilası sonucunda, yıkılması ile ortaya çıkan kuvvet boşluğundan yararlanarak, Babil'i ellerine geçiren ve dilleri bakımından ne Asurlular ile ne de Sumerler ile akraba olan Kasitler oldu. Orta Fırat Bölgesi'nde yaşayan Kasit beyleri, uzun bir süredir Babil'i zaten etkiliyorlardı; Hititler'in buraya kadar inmelerinde onların da yardımcı olduklarını düşünmek gerekmektedir. Hitit ordusunun kendi ana üssünden bu denli uzakta çok uzun süre dayanamamış olması doğaldır. Babil'e egemen olan Kasit krallarından 2. Agum'nın bir belgesinde, adı geçen kralın, Hititler'in Anadolu'ya götüremeden yarı yolda Hana ülkesinde bırakmak zorunda kaldıkları, biri önemli tanrılardan Marduk'a ait iki yontuyu tekrar Babil'e getirdiğini okuyoruz. Bu olay, Hititler'in dönüş yolunun pek kolay olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Hitit ordusu, kendini daha güvenli kabul ettiği Anadolu topraklarına bir an önce ulaşabilmek için, ağırlıklarının bir bölümünü yolda terk etmeğe zorunlu kalmış olmalıdır.

Dışa dönük askeri başarılarını sürdürürken, Murşili'nin Anadolu içindeki düşmanlarının arkadan vurmasına meydan verip vermediğini bilmiyoruz, ama onun sonunu hazırlayanlar düşmanları değil, kendi yakınları olmuştur.

8. KARGAŞA DÖNEMİ

Hattuşili'nin kendinden sonra gelenlere vasiyet ettiği birlik, özellikle yönetici sınıftan kişilerin tutkuları sonucu bozulmuş, bu tutkular, Murşili'nin askeri faaliyetler yüzünden Hattuşa'dan uzun zaman ayrı kalması ile de herhalde körüklenmişti. Askeri alandaki başarıları çekemeyenler ve onun, özellikle Babil'i alarak adeta bir efsane kahramanı olacağından korkan kral ailesinin üyeleri, Murşili'nin sonunu hazırlayan komplolara girişmişlerdi. Bu komplolar sonucunda yalnız Murşili'ye kötülük edilmekle kalmamış, Hitit Devleti çok uzun süren bir kargaşanın içine itilmiş, taht kavgaları ve cinayetler birbirini izlemişti. Hattuşili'nin uyarılarına karşın, iç barışın ortadan kalkması, o güne değin silah zoru ile kazanılmış olan toprakların elden çıkmasına ve Anadolu içinde yerel devletler arasında sağlanan bağların kopmasına neden olmuştu.

Bu karışık dönemle ilgili bilgi edindiğimiz yazılı kaynak, Murşili'den yaklaşık 70 yıl sonra İÖ 1525 yılında Hitit Devleti'nin başında *bulunan Telipinu'nun ferman niteliği* taşıyan belgesidir. Bu belge, adı geçen kralın kendinden önce oluşmuş olayları da özetlediği, fakat en önemlisi, tahta geçiş için belirli bir sistem çerçevesinde kurallar koyduğu bir metindir. Telipinu, Murşili'nin sonunun nasıl olduğunu şu sözlerle anlatır: **Hantili 'içki sunucu' idi. Ve Murşili'nin kız kardeşi Harapşili ile evliydi. Hantili, Zidanta ile birlik olup, ihanet etti. Ve fena bir şey yaptılar. Murşili'yi öldürdüler, kan döktüler.** Görüldüğü gibi, Murşili'yi kendi eniştesi öldürmüş ve başa geçmişti. Yaklaşık İÖ 1590 yıllarındaki bu olaydan sonra, başka tabletlerin yardımıyla anlaşıldığına göre, Hitit Devleti bir bocalama dönemine girmişti. Hantili, yeni askeri seferlerle Kuzey Suriye'deki Hitit etki alanını elde tutmaya çalışmış ise de, bunda başarı kazanamamış, Hurriler Anadolu'ya girmişler ve kendi nüfuzlarını artırarak, güçlenmişlerdi. Bu arada Halep, eskiden içinde bulunduğu kudretli durumu yeniden tam olarak kazanmasa bile, Hitit egemenliğinden kurtulmuştu. Anadolu'daki durum da Hititler'in aleyhine bozulmuş, özellikle Karadeniz kıyılarında yaşayan, yarı yerleşik bir toplum olan Kaşkalar, Hitit Devleti'nin çekirdeğini oluşturan İç Anadolu'ya değin akınlar yaparak, devlet için çok tehlikeli durumlar yaratmaya başlamışlardı. Başka belgelerde okuduğumuz ve Hantili'nin Anadolu'nun değişik yerlerinde kaleler yaptırdığına ilişkin bir notun, Kaşka tehlikesine karşı kralın almak istediği önlemle ilgili olduğu düşünülebilir. Tam anlamı ile kanıtlanmamışsa da, Hattuşa'daki bir bölüm surların Hantili döneminde yapıldığı ileri sürülmektedir. Siyasal kayıpların yanı sıra, yine bazı cinayet olaylarının olduğunu, Hantili'nin karısı Harapşili'nin oğulları ile birlikte öldürüldüğünü, yine Telipinu fermanından öğreniyoruz. Bu bölümde tablet fazla kırık olduğundan, kesin olmamakla beraber, bu olay, yeri tam saptanamayan Şukziya kentinde geçmişti. Bu kırımdan kurtulan, Hantili'nin bir başka oğlu olan Kaşşeni idi. Hantili'nin sonu da pek parlak olmadı; Telipinu onun egemenliğinin bitişini de şöyle anlatır: **Hantili ihtiyarlayıp, tanrı olmaya yüz tutunca (yani ölüme yaklaşınca), Zidanta, Hantili'nin oğlu Kaşşeni'yi oğulları ile birlikte öldürdü, ileri gelen hizmetkârları da öldürdü. Ve Zidanta kral oldu.** Böylece, Murşili'nin öldürülmesi sırasında Hantili'nin suç ortaklığını yapan Zidanta, bu kez de Hantili'nin tahta varis olabilecek oğlunu, ailesiyle beraber ortadan kaldırıp, Hitit tahtına oturmuştu. Ancak, onun da krallığının uzun sürmediğini yine Telipinu fermanında okuyoruz: **Sonra, tanrılar Kaşşeni'nin kanını aradılar (yani, öcünü aldılar). Ve tanrılar Zidanta'nın oğlu Ammuna'yı babasına düşman ettiler. Ve o, babası Zidanta'yı öldürdü. Ve Ammuna kral oldu. Fakat, tanrılar babası Zidanta'nın kanını aradılar; tahılı, bahçe ve bağları, sığırları, koyunları iyi (yani bereketli) kılmadılar ve pek çok ülke ona düşman oldu.** Ordu

krallarına ait mühür baskıları. Sol üst: İsputahşu. Alt: Tahurwaili. Orta üst: Alluwamna. Alt: Huzziya. Sağ üst, orta, alt: Anonim Tabarna mühür baskıları.

her yere savaşa gitti ve başarısız geri döndü. Görüldüğü gibi, Hitit Devleti'nin çöküşü yaklaşık İÖ 1550 yılında başa geçen Ammuna döneminde sürmüş, siyasal başarısızlıkların yanında bir de oluşan kuraklık, tanrısal güçlerin de bu cinayetleri kınadığına, Hititler'i daha çok inandırmıştı. Fakat başlarına gelen bütün felaketler, kral ailesi içindeki başa geçme tutkularını söndürmeye yetmemişti. Bundan sonraki olayları yine elimizdeki belgede buluyoruz: **Ammuna da tanrı olunca, saray muhafızlarının başı olan Zuru, oğlu 'altın mızrağın adamı' (unvanını taşıyan) Tahurwaili'yi gizlice gönderdi ve o, Tittiya'yı ve oğullarını ailesi ile birlikte öldürdü. 'Haberci' (unvanını taşıyan) Taruhşu'yu gönderdi ve o Hantili'yi oğulları ile birlikte öldürdü. Ve Huzziya kral oldu.** Belgede adı geçen bu kişilerle ilgili daha ayrıntılı bilgi olmadığından, anlatılan olayları daha ıyi anlayabilmek için metni okumakla yetinmemek, onu biraz yorumlamak gerekmektedir. Önce, öldürülen Tittiya ve Hantili'nin ortadan kaldırılma nedenini araştırmak gerekir. Genellikle tarih boyunca her devlette kral ailesinde cinayete kurban gidenler, tahtın mirasçıları ya da taht üzerinde hak sahibi kişiler olmuştur. Bu bakımdan adı geçen 2 kurban, olasılıkla, Ammuna'nın oğullarıydı. Bu varsayım doğru ise, onları öldürenlerin, yani Tahurwaili ve Taruhşu'nun tahta geçen kişinin yakınları olması gerekirdi; öyleyse, bunları Huzziya'nın kardeşleri kabul etmekte bir sakınca yoktur. Diğer yönden Telipinu, okuduğumuz fermanında kendisinin **Huzziya'nın ilk kız kardeşi ile evli** olduğunu bildirmektedir. Aynı metnin bir başka yerinde **onlar 5 kardeşti** anlatımı bulunmakta, bir yerde de Tanuwa adında birinden, Taruhşu ve Tahurwaili ile birlikte söz edilmektedir. Buna dayanarak, Zuru'nun çocukları olarak Taruhşu, Tahurwaili, Tanuwa, kral olan Huzziya ve Telipinu'nun karısı İştapariya'yı kabul etmemiz yanlış olmayacaktır. Saray muhafızlarının başı görevindeki Zuru'nun oğullarını tahta çıkarmakta kendini haklı görmesine neden, kesin olmamakla beraber, kral Ammuna'nın kız kardeşi ile evli olması ve dolayısı ile Hitit sülalesine akraba olmasıdır. Telipinu, herkesin bildiğini düşündüğü için olsa gerek, babasının kim olduğunu açıkça vermemiştir. Ancak metnin devamından, onun babasının da Ammuna olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda ortaya bir sorun çıkmaktadır: Tittiya ve Hantili, Ammune'nın oğulları oldukları için bertaraf edilmişlerdir de, Telipinu'ya niçin dokunulmamıştır? Bu sorunun yanıtı kolaydır; Telipinu, İştapariya ile evli olması nedeniyle, tahta geçen Huzziya'nın eniştesi ve doğal olarak, cinayetleri işleten Zuru'nun da damadıdır. Ne var ki, kardeşlerinin öldürülüp, Telipinu'nun akrabalık yüzünden bağışlanması, Huzziya'nın iktidarının çabuk sona ermesini hazırlamıştı. Bunu, Telipinu'nun ağzından dinleyelim: **Ve Huzziya kral oldu. Telipinu onun ilk kız kardeşi ile evliydi. Huzziya onları da öldürecekti, fakat planı anlaşılınca, Telipinu onları bertaraf etti. Onlar 5 kardeşti. Telipinu onlara evler yaptı. 'Gitsinler, otursunlar! Yesinler, içsinler! Onlara kötülük yapmayın! Ve ben söylüyorum ki, onlar bana kötülük ettiler, ben onlara kötülük etmem!'** Burada Telipinu'nun, zamanında kendi canını bağışlayan bu kardeşlere vicdan borcunu ödeyerek, onları elinde olduğu halde öldürtmediğini ve sadece enterne etmekle yetindiğini görüyoruz. Huzziya sürgün edilince, doğal olarak Telipinu kral olmuş, kendi deyimiyle **babasının tahtına çıkmıştır**. Devletin yönetimini ele aldığında, durumun hiç de iç açıcı olmadığı bellidir. İç çekişmelerin devleti zayıf düşürmesinden sadece Kuzey Suriye'deki yerel krallar yararlanmamış, Anadolu içindeki merkeze bağlı bölgelerden de kopmalar başlamıştı. Yaklaşık olarak bugünkü Çukurova